

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Ανδρέας Κάλβος: Τα Ηφαιίστεια

(Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου, σσ. 11-15)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. Πώς δικαιολογείτε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του¹;
2. “*Το υπερήφανον κεφάλι μου, που αντίκρυ / των βασιλέων υψώνετο...*”
(στρ. ια'): Ποια στοιχεία μας δίνουν αυτοί οι στίχοι για την προσωπικότητα του ποιητή;
3. Ο Ανδρέας Κάλβος είναι ο ποιητής που αφιέρωσε το έργο του στον αγώνα του 1821. Ποια στοιχεία του συγκεκριμένου ποιήματος το συνδέουν με αυτή την περίοδο της Ελληνικής ιστορίας;

2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Ο Κάλβος πιστεύει ότι ακόμη και η ίδια η φύση δεν δικαιούται να μείνει αδιάφορη εμπρός στο φρικτό θέαμα που παρουσιάζουν τα νησιά του Αιγαίου πελάγους. Να επαληθεύσετε αυτή την κρίση με βάση το κείμενο.
2. Να καταγράψετε τις παρομοιώσεις του ποιήματος και να εξηγήσετε το νόημα καθε μιας από αυτές.
3. Να επισημάνετε τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η γλώσσα του Κάλβου, χρησιμοποιώντας τα στοιχεία που σας δίνει το ποίημα.
4. Στις στροφές κ' και κα' ο ποιητής επαναλαμβάνει τρεις φορές τις λέξεις “*έργον ηρώων*”. Τι νομίζετε ότι θέλει να δηλώσει με αυτή την επανάληψη;
5. Ποια είναι η βασική αντίθεση στην εικόνα που παρουσιάζουν τα Ελληνικά νησιά πριν και μετά τις επιδρομές των Τούρκων;

---

¹ Ηφαιίστεια: “*Τα πυρπολικά στη λόγια γλώσσα της εποχής, από την οποία πήρε τη λέξη ο Κάλβος. Και οι πυρπολητές λέγονταν Ηφαιίστοι ή Ηφαιιστίωνες*” (Μερακλής Μ. Γ., *Ανδρέας Κάλβος*, Αθήνα χ.χ., σ. 160).

6. Ποια χαρακτηριστικά διακρίνετε στο ύφος του Κάλβου; (Η απάντησή σας να προκύψει από την προσεκτική παρατήρηση της μορφής αυτού του ποιήματος).²
7. “Στις στροφές λα΄ έως και λγ΄ κυριαρχεί η εικονοπλαστική δύναμη και η ακουστική φαντασία”³. Να καταγράψετε τις φράσεις που δηλώνουν ήχο σε αυτές τις στροφές.
8. Σε τι αναφέρεται η τελευταία στροφή του ποιήματος; Ποια λειτουργία νομίζετε ότι ασκεί στο ποίημα;
9. Ο Κάλβος, χρησιμοποιώντας το πρώτο πρόσωπο, εκφράζει τα οράματά του. Να δώσετε παραδείγματα αυτής της τεχνικής του ποιητή και να αναφερθείτε στην εντύπωση που σας προκαλεί.
10. Ποια επικά στοιχεία διακρίνετε στο ποίημα⁴;

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Ο Ανδρέας Κάλβος στην α΄ στροφή προσφωνεί τα νησιά του Αιγαίου πελάγους, αποδίδοντάς τους ορισμένες ιδιότητες. Ποιες είναι αυτές;
2. Ποιες ιδιότητες αποδίδει στις Ελληνίδες, κατοίκους των νησιών του Αιγαίου ο ποιητής;
3. Σε ποια κατάσταση είχαν περιέλθει τα νησιά του Αιγαίου πελάγους κατά την ώρα που έγραφε αυτό το ποίημα ο Κάλβος;
4. Να εξηγηθεί το νόημα της θ΄ στροφής.

² Πρβλ. τη λεπτομερή ανάλυση που κάνει ο ίδιος ο Κάλβος στο μετρικό σύστημα της ποίησής του (Ανδρέου Κάλβου, *Άπαντα*, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1979, εισαγωγή Κ. Τσάτσου, σσ. 220-228). Πρβλ. επίσης *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 1, *Ποίηση, Σολωμός, Κάλβος, Παλαμάς, Σικελιανός, βιβλίο του καθηγητή*, Αθήνα 1988, Ο.Ε.Δ.Β, σσ. 102-103.

³ *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, ό.π., σ. 120.

⁴ Πρβλ.: “Επικά στοιχεία βρίσκονται παντού σκόρπια στον Κάλβο. Έτσι, στα Ηφαίστεια επική προπαντός είναι η εικόνα της ναυμαχίας. Αρχίζει η σύγκρουση με τις δύο “κατάμαυρες πλώρες” που εμφανίζονται στον ορίζοντα. Των εχθρών το γλεντοκόπημα αμέσως πάει και ακούγεται μόνον ο θόρυβος της θάλασσας και του ανέμου. Ύστερα αρχίζει η επίθεση, οι κραυγές, η σύγχυση μέσα στα πανιά που ανεβοκατεβαίνουν. “Στενόν, στενόν το πέλαγος ο τρόμος κάμνει”. Τα καράβια συντρίβονται το ένα επάνω στο άλλο. Η περιγραφή τελειώνει πάλι με τις δύο “κατάμαυρες πλώρες” που “σωσμένα” και νικηφόρες χάνονται στον ορίζοντα”(Κ. Τσάτσου, εισαγωγή στο Ανδρέου Κάλβου, *Άπαντα*, ό.π., σ. 40).

5. Σε ποιους στίχους ζητεί ο ποιητής την παρέμβαση του Θεού για την αποκατάσταση της ηθικής τάξης που διαταράχτηκε από τις ανομίες των Τούρκων;
6. Πώς ονομάζει ο Κάλβος τους Τούρκους σε αυτό το ποίημα; Να συγκεντρώσετε και να εξηγήσετε με συντομία αυτούς τους χαρακτηρισμούς.
7. Τι ονομάζει ειρωνικά “*έργον ηρώων*” ο ποιητής; Σε τι έγκειται η ειρωνεία;
8. Ο Κάλβος βάζει στο στόμα των Τούρκων επιδρομέων έναν ύμνο (στροφές ιστ’ - ιθ’). Σε ποια θέματα αναφέρεται ο ύμνος αυτός; Ποιον τίτλο θα του δίνετε;
9. Ποια αρετή αναγνωρίζει στους Έλληνες ο Κάλβος στη στροφή κε’; Να την εξηγήσετε με συντομία και, αν μπορείτε, να αναφέρετε και άλλα παραδείγματα από την ελληνική ιστορία που να την επιβεβαιώνουν.
10. Τι ζητεί ο ποιητής να κάνουν οι Έλληνες στις στροφές κε’ έως κθ’;
11. Ποιες αρετές πρέπει να διακρίνουν, κατά τον ποιητή, τον Έλληνα που θα πάρει εκδίκηση για όσα διέπραξαν οι Τούρκοι σε βάρος των συμπατριωτών του;
12. Ποια σκηνή περιγράφει ο ποιητής στις στροφές λ’ έως λη’;

2.4. Σύγκριση με άλλο λογοτεχνικό κείμενο:

A. Κάλβος: *Ωκεανός*

ΛΔ

*Ω επουράνιος χείρα!
Σε βλέπω κυβερνούσαν
Τα τρομερά πηδάλια,
Και των ηρώων οι πρόρραι
Ιδού πετάουν.*

ΛΕ

*Ιδού κροτούν, συντρίβουσι
Τους πύργους θαλασσίους
Εχθρών απείρων· σκάφη,
Ναύτας, ιστία, κατάρτια
Η φλόγα τρώγει.*

ΛΣΤ

*Και καταπίνει η θάλασσα
Τα λείψανα· την νίκη
Υψωσ', ω λύρα· αν ήρωες
Δοξάζονται, το θείον
Φιλεί τους ύμνους.*

ΛΖ

*Ωθωμανέ υπερήφανε,
Πού είσαι; νέον στόλον
Φέρε, ω μωρέ, και σύναξε·
Νέαν δάφνην οι Έλληνες
Θέλουν αρπάξουν.*

Σε ποια θέματα αναφέρεται ο ποιητής σε αυτές τις στροφές; Να τα αναπτύξετε με συντομία.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Ποιες ενότητες διακρίνετε στο ποίημα; Να αναφερθείτε με συντομία στο περιεχόμενο κάθε μιας από αυτές.
2. Να γράψετε ένα σύντομο πεζό κείμενο με θέμα την εικόνα της ερήμωσης και της εγκατάλειψης που παρουσιάζουν τα νησιά του Αιγαίου πελάγους κατά τον ποιητή.
3. Να διατυπώσετε σ' ένα κείμενο όχι μικρότερο των 200 λέξεων το μήνυμα που αποκομίζετε από το ποίημα “*Τα Ηφαίστεια*” του Ανδρέα Κάλβου.
4. Το γνωστό σχήμα του αρχαιοελληνικού στοχασμού της “ύβρεως”, της “άτης” και της “νεμέσεως” με ποιο τρόπο θα μπορούσε να βρει εφαρμογή στο συγκεκριμένο ποίημα; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σ' ένα κείμενο όχι μικρότερο των 200 λέξεων.
5. Ποια συναισθήματα τρέφει ο ποιητής για τους Τούρκους;

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: .....

ΤΑΞΗ: ..... ΤΜΗΜΑ: .....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Ανδρέας Κάλβος: Τα Ηφαίστεια

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ: .....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πώς δικαιολογείτε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του;

.....
.....
.....

Μονάδες 4

2. Ποια χαρακτηριστικά διακρίνετε στο ύφος του Κάλβου; (Η απάντησή σας να προκύψει από την προσεκτική παρατήρηση της μορφής αυτού του ποιήματος).

.....
.....
.....

Μονάδες 4

3. Σε ποιες στροφές και με ποιο τρόπο αναπτύσσεται ο προβληματισμός του ποιητή για το θείο;

.....
.....
.....

Μονάδες 4

4. Τι ονομάζει ειρωνικά “*έργον ηρώων*” ο ποιητής; Σε τι έγκειται η ειρωνεία;

.....
.....
.....

Μονάδες 4

5. Αντλώντας στοιχεία από το ποίημα, να αναφερθείτε, γράφοντας ένα σύντομο κείμενο, στην εικόνα που παρουσιάζαν κατά τον ποιητή τα νησιά του Αιγαίου πελάγους μετά τις επιδρομές των Τούρκων.

.....
.....
.....

Μονάδες 4